

Sněhové studny
ve Španělsku

Kamenořez
Martina Pospíšila

Kumův Haus Balma
ve Valsu

ZENKAL

Pietní místo za zdí

Jako by člověk dlouhá léta narážel do stěny. Nezájmu. Prasečáku. Československého normalizačního bolševismu. Ztráty paměti. To se změnilo částečně v roce 1995 a především 23. dubna 2024, kdy se v Letech u Písku obrazně otevřela brána tohoto romského koncentračního tábora. Vznikl nový landscape, nové návštěvnické centrum, nové odkazy na minulost a především – za stěnou – důstojné místo připomenutí naší historie.

Připravil Martin Verner – Foto Filip Šlapal, Benedikt Markel

Historie

Místo romského tábora v Letech u Písku je spojeno s minulostí. Protektorátní, takzvaný cikánský tábor (1942–1943) sloužil ke shromažďování převážně českých Romů a Sintů před deportací do koncentračního a vyhlazovacího tábora Auschwitz. V letském táboře byly vězněny celé rodiny včetně malých dětí. Celkem jím prošlo více než 1 300 osob, nejméně 335 jich zde zahynulo. Většina obětí byla pohřbena nedaleko tábora na provizorním pohřebišti. Po posledním transportu byl tábor srovnán se zemí a vypálen.

V době normalizace zde byl vybudován velkokapacitní vepřín; celkem ve třinácti halách realizovaných ve třech etapách (1972, 1978 a 1985) bylo umístěno až třináct tisíc prasat.

V květnu 1995 prezident Václav Havel slavnostně odhalil na místě předpokládaného pohřebiště pomník obětem tábora od sochaře Zdenka Hůly. V roce 2018 vykoupil areál stát a svěřil ho do správy Muzea romské kultury. V následujícím roce byla vyhlášena mezinárodní architektonická soutěž na řešení památníku.

Koncepce krajinářské architektury

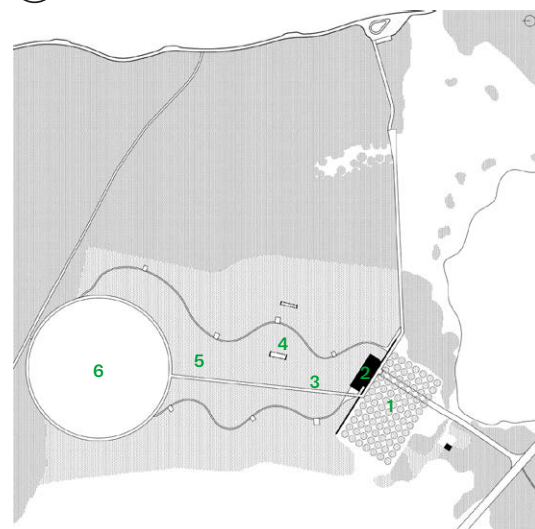
Základním kompozičním prvkem je les jako metafora společenství. Jeho nepřítomnost v těžišti památníku zhmotňuje nepřítomnost těch, kteří nepřežili. Památník může sloužit jako připomínka důležitosti, tolerance a respektu ke všem lidem bez ohledu na jejich etnický původ nebo náboženství. Památník pomáhá k uzdravení společnosti.

Vstupní prostor: Stávající březová alej uvádí návštěvníky do vstupního prostoru sešněrovaného do přísného pravoúhlého bosketu se stromy nepůvodního druhu (*Gleditsia*). Záměrně nepřírozené místo vyčleněné z okolní krajiny je symbolem násilí, diskriminace a rasismu.

Za zdí: Bariéra, přes kterou ze vstupního prostoru není vidět, navozuje pocit aktu segregace. Po jejím překonání se návštěvník ocitne v místě spontánně rostoucího a přírodě blízkého lesa. Kontrast dvou světů, tvrdě oddělených geometricky přesnou linkou zdi, narušuje jediný otvor – cesta směřující k místu bývalého tábora.

SITUACE

1 vstupní předprostor	4 torzo vepřína
2 návštěvnícké centrum	5 hustý smíšený les
3 cesta lesa	6 luční lýsina

Cesta lesa: Šestnáct tisíc sazenic stromů bude postupně plnit prostor, kde se padesát let chovala prasata. Nakonec ho pohltí hustý smíšený les. Cesta směrem k bývalému táboru je jedinou umělou linií prostupující lesem – je symbolickou poutí, momentem ztišení, přípravy, nerušené chůze, ale i napětí.

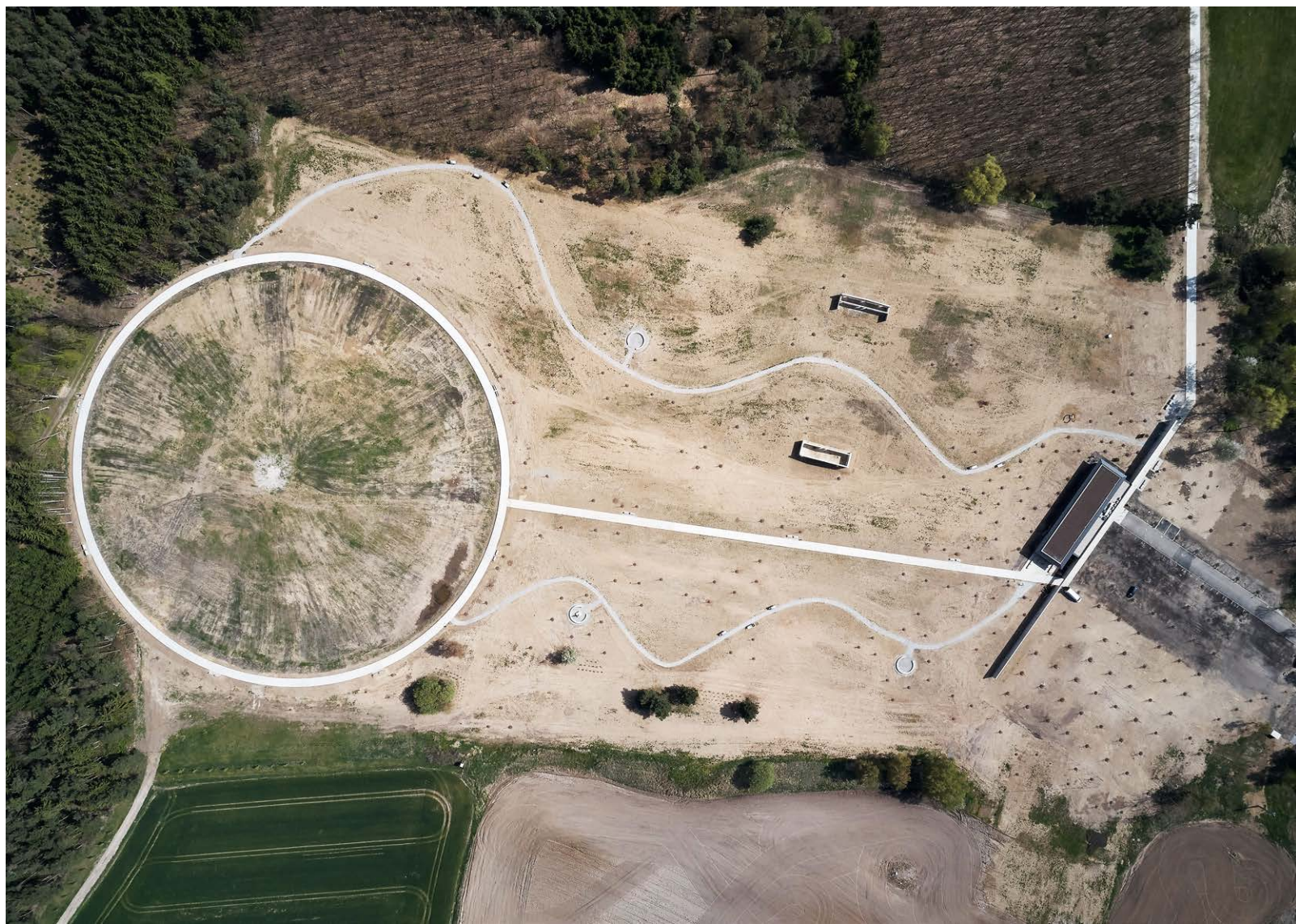
Místo vzpomínek a úcty: Cesta přivádí návštěvníky na mírně prohloubenou kruhovou luční lýsinu s pevnou obvodovou hranou levitující nad terénem. Korzo po betonové kružnici je v pravidelném rytmu přerušováno intarzovanými nerezovými pásky s vygravírovanými jmény a daty všech vězňů a jedním symbolickým paprskem na konci. Hrana začátku a konce životů a společnosti je totožná s rozhraním lesa a jeho nečekané absence. Paprsky vycházejí z prázdnoty a směřují do lesa, zpět do společenství.

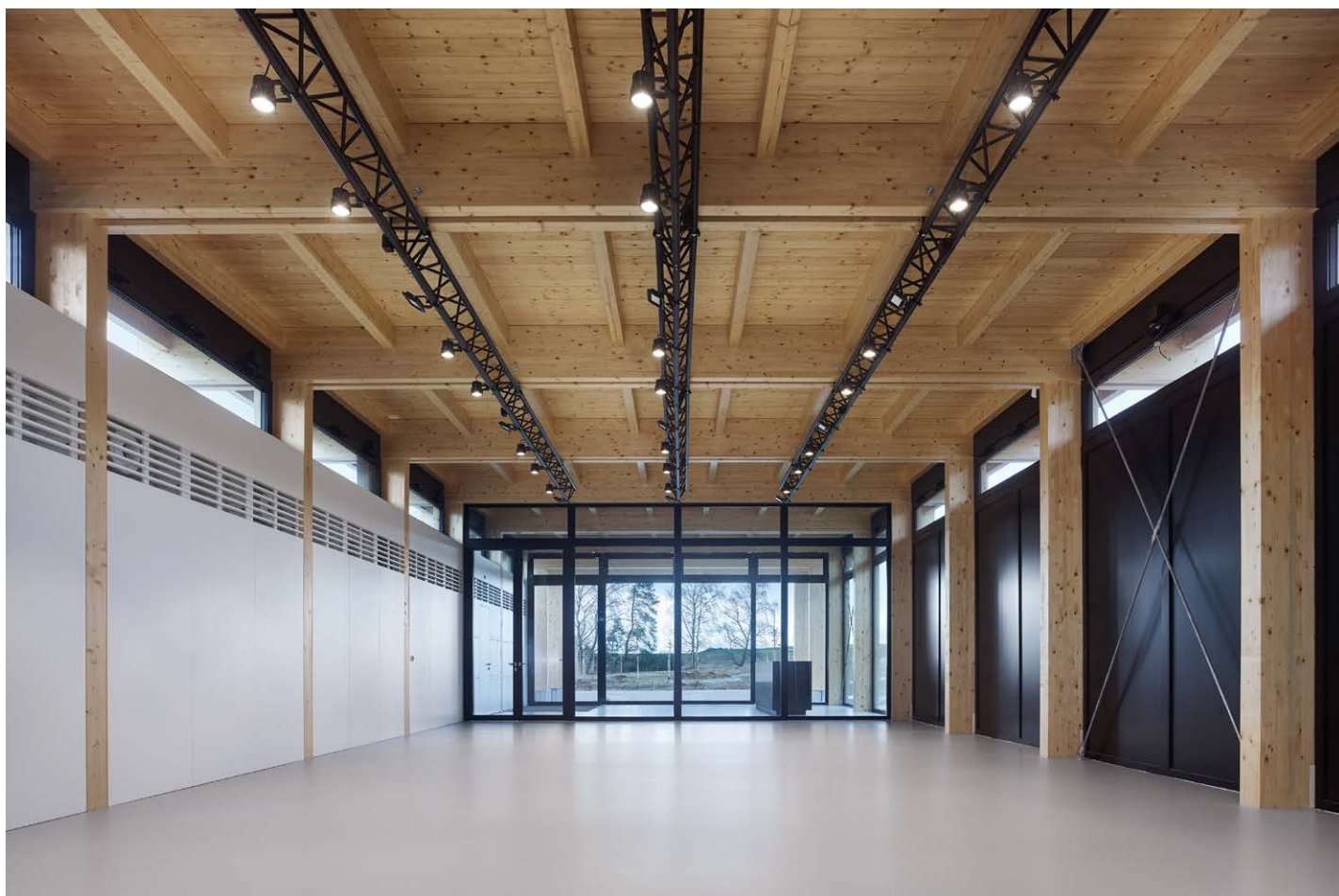
Pietní místo a hřbitov: Po návratu k výchozímu bodu – prostupu zdí – vede betonová linie návštěvníky směrem k provizornímu hřbitovu. Tato cesta s nádherným výhledem do otevřených rozlehlých luk je dost široká na to, aby se po ní mohlo společně jít a v rozhovorech reflektovat zážitky. Pohřebiště je oproti okolnímu trávníku mírně vyvýšeno a osázeno lesními trvalkami tak, aby nad jednotlivými hroby vznikla „peřina“ květů.

Princip udržitelného areálu: Památník obsahuje archetypální prvky české krajiny: les, soliterní strom, louku, cestu a rybník. Cíleně přispívá k ekologické stabilitě v území.

Princip udržitelnosti areálu je důležitou součástí památníku, který se snaží navázat na přírodní cykly a procesy. Les je navržen s ohledem na místní podmínky a přirozenou vegetaci, zatímco květnatá louka zvyšuje biodiverzitu a krásu prostoru.

Základním kompozičním
prvkem je les jako
metafora společenství.
Jeho nepřítomnost
v těžišti památníku
zhmotňuje nepřítomnost
těch, kteří nepřežili.

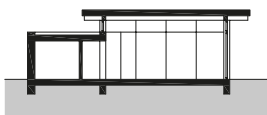
Návštěvnické centrum

Zedř, hlavní kompoziční prvek krajinářského řešení, se stává součástí architektury návštěvnického centra. Konstrukce, které jsou k této zdi přisazeny, jsou pojaty jako pocitově lehčí, aby volně splývaly s lesem. Z tohoto důvodu byla zvolena dřevěná konstrukce a velkoformátové zasklení v kombinaci s pláštěm ze zrcadlových panelů. Cílem bylo navrhnut pavilon, jenž v čase splyne s okolní zelení. Chce nevyčnívat a jen sloužit.

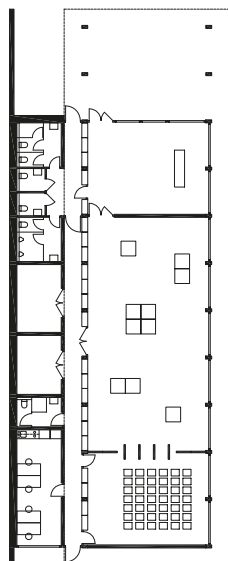
Návštěvnické centrum je provozně navrženo jako trojtrakt. Hlavní trakt halového tvaru o výšce 4,9 metru tvoří na sebe navazující prostory venkovního portiku, vstupní haly s občerstvením a výstavní a multifunkční části pro semináře. Užitná hala tak umožňuje budoucí variabilní uspořádání expozice a edukačního poslání centra nezávisle na konstrukci. Prostřední trakt tvoří obslužná chodba s úložnými prostory, na kterou jsou napojeny veškeré podpůrné místnosti a zázemí.

Památník holocaustu Romů a Sintů v Letech u Písku není jen místem úcty, ale i výzvou k zachování lidské důstojnosti a poučení se z minulosti. Je to místo, které nás nutí přemýšlet o lidské povaze a závazku, jež máme k budoucím generacím. ●

ŘEZ PŘÍČNÝ

PŮDORYS

0 — 5

Památník holocaustu Romů a Sintů v Čechách. Lety u Písku

Místo: Lety u Písku, Jihočeský kraj, ČR
 Autor koncepce a krajinářské architektury:
 Jan Sulzer, Lucie Vogelová
 Autor budovy návštěvnického centra:
 Ján Stempel, Jan Jakub Tesař
 Generální projektant: TERRA FLORIDA
 Klient: Muzeum romské kultury
 Projekt: 2021–2022
 Realizace: 2024
 Plocha areálu: 105 000 m²
 Zastavěná plocha: 434 m² (návštěvnické centrum)
 Užitná plocha: 393,4 m² (návštěvnické centrum)
 Obestavěný prostor: 2 600 m³ (návštěvnické centrum)
 Foto: Filip Šlapal, Benedikt Markel
www.jansulzer.cz, www.terraflorida.cz
www.stempel-tesar.com